

Ο Απόστολος Πιερρής εξηγεί γιατί η κρίση ήταν και ορατή και προβλέψιμη:

«Χάθηκε η ισορροπία μεταξύ πραγματικής οικονομίας και χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η οικονομική κρίση δεν ήταν κεραυνός εν αιθρία. Ήταν προβλέψιμη και οφείλεται στην παραβίαση των οικονομικών νόμων. Προκαλεί πόνο παντού. Το πόσο θα διαρκέσει εξαρτάται από τα μέτρα που θα ληφθούν αλλά μπορεί να έχει και εξυγιαντική πλευρά αν αφεθεί να κάνει ην δουλειά της. Αν βασικά συμπορευθούμε με τη λογική της, θα είναι σαν οξεία νόσος, θα κρατήσει κάνα χρόνο και θα οδηγήσει σε μια ελεύθερη παγκόσμια αγορά με υγιέστερη ανάπτυξη και λιγότερο κρατισμό. Αν την αντιστρατευθούμε, θα είναι σα χρόνια νόσο, θα περάσει (προσωρινά) λιγότερο επώδυνα, αλλά θα κρατήσει περισσότερο και θα προετοιμάσει το έδαφος για μια επόμενη χειρότερη κρίση».

Αυτό δηλώνει στην «Σ» ο φιλόσοφος κ. Απόστολος Πιερρής, ο οποίος βεβαιώνει ότι τα σημάδια της επερχόμενης κρίσης «ήταν ολοφάνερα από τη δεκαετία του '90».

ΕΡ.: Υπάρχει αλληλουχία στις κρίσεις; Γιατί με λάθος αντιμετώπιση θα πέσει ο σπόρος για διάδοχη κρίση;

ΑΠ.: Δέστε τι γίνεται τα τελευταία 20-30 χρόνια στο διεθνές σύστημα. Μια διαδοχή από κρίσεις που στην ουσία είναι μια περιφερόμενη και επιδεινούμενη κρίση με παροξυσμούς. Χρηματιστηριακές φούσκες, πτώση μεγαθηρίων επενδυτικών ιδρυμάτων, συναλλαγματικές κρίσεις στη ΝΑ Ασία, στη Νότιο Αμερική, Ρωσική κρίση, κρίση dotcom. Οι αφορμές ποικίλλες, οι εστίες διαφορές, η αιτία μία.

ΕΡ.: Ποιες ήταν οι αιτίες αυτής της παγκόσμιας κρίσης;

ΑΠ.: Όπως δεν παραβιάζονται οι φυσικοί νόμοι, έτσι δεν μπορούν να παραβιάζονται και οι οικονομικοί. Γιατί κάθε φορά που φαίνεται να παραβιάζονται ακόμα και καλοπροαίρετα, στην ουσία παράγονται περισσότερα προβλήματα από αυτά που η παράβαση επιχειρεί να λύσει. Οι αρχαίοι πίστευαν ότι κάθε παραβίαση της κοσμικής τάξης δημιουργεί μια εστία ανωμαλίας και συσσωρεύει αρνητικό δυναμικό που πολλαπλασιάζει και βαθαίνει το αρχικό πρόβλημα που προκάλεσε την αρχική παρέμβαση. Συνεπώς η κρίση ήταν προβλέψιμη από τη στιγμή που είχαν παραβιαστεί οι οικονομικοί νόμοι.

ΕΡ.: Ποιοι είναι ακριβώς αυτοί οι οικονομικοί νόμοι; Ποια η αιτία αυτής της κρίσης;

(ΚΡΙΣΗ 2008-2009).

ΑΠ.: Η αιτία είναι ο οικονομικός κύκλος. Ποια είναι η ουσία του; Ότι για την ευστάθεια του συστήματος χρειάζεται αντιστοιχία μεταξύ του χρηματοπιστωτικού μέρους και της πραγματικής οικονομίας. Περίσσεια στο χρηματοπιστωτικό σύστημα προεξοφλεί εντονότερη ανάπτυξη. Πρέπει όμως να είναι τόση όση θα είναι η μελλοντική ανάπτυξη. Όταν αρχίσει και συσσωρεύεται ρευστότητα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα δυσανάλογη προς την πραγματική οικονομία, το περίσσευμα του καυσίμου «μπουκώνει» τη μηχανή. Και τότε μπορεί και να καταστραφεί και η μηχανή.

- Τι οδήγησε σ' αυτή την άλογη υπέρβαση;

- Η λεγόμενη «άλογη ευφορία» συνήθως αποδίδεται στην κερδοσκοπία, την απληστία των επενδυτών και στην ανεύθυνη στήριξη και πλεονεξία των τραπεζικών. Εδώ όμως υπάρχει ένα ερωτηματικό. Ο Νίτσε χρησιμοποιεί μια ρήση του Σταντάλ «Οι τραπεζίτες έχουν ένα κοινό με τους φιλοσόφους. Κοιτούν κατάματα την πραγματικότητα». Όπως η πραγματικότητα είναι πάντοτε σκληρή, -το ον (αυτό που υπάρχει) είναι αδιαπραγμάτευτο- το ίδιο σκληρό είναι και το χρήμα. Γιατί λοιπόν έκαναν αυτή την παραβίαση των οικονομικών νόμων; Γιατί η πολιτική εξουσία ερχόταν να εγγυάται αυτή την υπέρβαση, την πλεονεξία. Ένα παράδειγμα ήταν τα στεγαστικά δάνεια στις ΗΠΑ, όπου φορείς-κολοσσοί εμφανίζονται να κάνουν απεριόριστα επισφαλή δάνεια, βάσει των εγγυήσεων του κράτους. Ένα άλλο είναι ότι το Federal Reserve μείωνε τα επιτόκια σε φάση έντονης ανάπτυξης. Το εύκολο χρήμα θεωρήθηκε πανακεία για την οικονομική ανάπτυξη. Ε, δεν είναι!

- Γιατί οι πολιτικές εξουσίες ακολουθούσαν αυτή την πολιτική; Δεν έβλεπαν την επερχόμενη θύελλα;

- Για δυο λόγους. Ο ένας είναι καθαρά πολιτικός. Ήθελαν να δείξουν ότι παίζουν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη και ευημερία και να καρπωθούν τα πολιτικά οφέλη από μια τέτοια λαϊκή πεποίθηση. Ο άλλος είναι βαθύτερος και ουσιαστικότερος, είναι «γνωστικός». Ήθελαν να πιστέψουν, και έτσι πίστεψαν, ότι ο οικονομικός κύκλος και οι οικονομικοί νόμοι είναι παρελθόν και ότι έχει βρεθεί το οικονομικό «αικίνητο». Αλλά ο κύκλος δεν τετραγωνίζεται – δεν είναι πρόοδος το να αθετείς τους νόμους της κοσμικής τάξης! Δηλώσεις του Greenspan, του Brown και άλλων ακόμη και λίγο πριν την εκρηξη της κρίσης μαρτυρούν το εύρος και βάθος του σφάλματος!

- Η γενική αίσθηση ήταν ότι τα κράτη είχαν υπερκεραστεί από τις πολυεθνικές και το παγκοσμιοποιημένο τραπεζικό-οικονομικό σύστημα. Τώρα μας λέτε ότι εγγυώνταν το κράτος την παράλογη δράση των ιδιωτών;

- Φυσικά. Τα κράτη έδιναν εγγυήσεις για τις συγκεκριμένες δράσεις που προκάλεσαν την κρίση. Αυτά όχι μόνον επέτρεπαν αυτές τις δράσεις, αλλά και τις ενίσχυαν, όπως είπα παραπάνω. Από το άλλο μέρος ασφαλώς η παγκοσμιοποιημένη οικονομία έχει εν πολλοίς ανεξαρτητοποιηθεί από την πολιτική εξουσία.

- Πολλοί δεν έχουν αντιληφθεί τι είναι αυτό που ζούμε. Ποιες είναι οι διαστάσεις του; Πώς

περιγράφετε την κρίση;

- Η δυσαρμονία μεταξύ χρηματοπιστωτικού συστήματος και πραγματικής οικονομίας έπρεπε να διορθωθεί. Αυτό είναι το νόημα του οικονομικού κύκλου. Άρα πρέπει να καταστραφεί το πλεόνασμα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, η περίσσεια ρευστότητας, να αφαιρεθεί το υπερβολικό καύσιμο. Αυτή η συρρίκνωση περνά στην πραγματική οικονομία και ολοκληρώνει την κρίση. Πρόκειται για μια απολύτως φυσιολογική εξέλιξη. Χρηματοπιστωτικό σύστημα και πραγματική οικονομία θα πρέπει να ισορροπήσουν.

- Επί του πρακτέου τι ζούμε;

- Κεφάλαιο καταστρέφεται και αλλάζει χέρια. Περιουσίες χάνονται. Μετοχές εξανεμίζονται. Εταιρείες (και κολοσσοί) χρεωκοπούν ή συγχωνεύονται. Καταστρέφονται ακόμα και επενδυμένα κεφάλαια, δηλαδή στην κρίση την πληρώνει και η πραγματική οικονομία. Ταυτόχρονα το κεφάλαιο ανακατανέμεται ώστε να είναι αποτελεσματικότερο.

- Δηλαδή νομίζετε ότι η κρίση έχει και άλλη αιτία εκτός από τη χρηματοπιστωτική ασυμμετρία;

- Βεβαιότατα. Το ένα σκέλος της είναι περίσσειμα ρευστότητας, το πολύ εύκολο χρήμα. Το άλλο είναι αναποτελεσματική κατανομή ρόλων και πόρων. Παρά τον ανταγωνισμό, η τάση είναι με τον καιρό κάθε σύστημα να τείνει να απολιθώνεται σε ανελαστικές δομές και λειτουργίες. Η κρίση είναι και σημάδι αρτηριοσκλήρωσης. Ο καπιταλισμός χρειάζεται από καιρού εις καιρόν και τη «δημιουργική καταστροφή» του Schumpeter. Αυτό κάνει μια μεγάλη κρίση. Χρειάζονται νέες ιδέες, νέα επιχειρηματικότητα, νέες δομές, νέοι άνθρωποι.

- Μπορεί κανείς να προσδιορίζει το χρόνο που θα χρειαστεί ώστε η κρίση να είναι παρελθόν;

- Κατ' αρχήν να τονίσουμε ότι αυτό που περιγράφουμε με οικονομικούς όρους, περνά στη ζωή των ανθρώπων και περιγράφεται με κόστη και πόνο. Η θεωρητική οικονομική ανάλυση δεν σημαίνει κοινωνική αναλγησία. Άρα είναι αναγκαίο να παρθούν μέτρα για τους αδύνατους, που μάλιστα δεν έχουν καμία ευθύνη για τη δημιουργία και την έκταση της κρίσης. Ο χρόνος λοιπόν. Ασφαλώς πρόβλεψη για το πόσο θα χρειαστεί να ξεπεραστεί η κρίση δεν μπορεί να υπάρξει, γιατί εξαρτάται από τη στρατηγική (ή μη στρατηγική) αντιμετώπισής της. Πρέπει να αφήσουμε τις φυσικές διεργασίες να ολοκληρωθούν. Όσο επεμβαίνουμε με λάθος τρόπους τόσο τις καθυστερούμε και δεν αφήνουμε την επώδυνη αλλά ευεργετική δράση τους να εξελιχθεί. Βέβαια κάποιες επεμβάσεις είναι επιβεβλημένες. Θα 'ταν ανήθικο αν αφεθεί η κρίση στην τύχη της για να μειώσουμε το χρόνο μέχρι τον «πάτο». Ο χρόνος λοιπόν εξαρτάται από τη δέσμη των μέτρων που θα υιοθετηθούν. Τα μέτρα αυτά θα πρέπει να πετύχουν: **α)** τη μείωση του πόνου για τους αδυνατότερους που δεν ευθύνονται, **β)** την κατά το δυνατόν μείωση του χρόνου της κρίσης, **γ)** τη δημιουργία μιας νέας υγιέστερης διάδοχης πραγματικότητας. Τα παραπάνω εκτιμώ ότι θα μπορούσαν να επιτευχθούν με σωστή συνολική στρατηγική το πολύ σε τρία χρόνια.

- ΗΠΑ και Ευρώπη αντιμετωπίζουν διαφορετικά την κρίση;

- Πράγματι. Πρώτα απ' όλα γιατί έχουν διαφορετικό φύση και ρόλο. Η ΕΕ δεν έχει ενότητα. Και δεν έχει τη θέση-κλειδί, τον ηγεμονικό ρόλο της εστίας του παγκόσμιου συστήματος. Τις ΗΠΑ τις επιδοτούν οι πάντες και ιδίως όσες χώρες έχουν συμφέρον από την «Αμερικανική Τάξη», που εξασφαλίζει την ευστάθεια του παγκόσμιου συστήματος, η Κίνα πρώτη απ' όλες. Έτσι οι ΗΠΑ εκδίδουν ομόλογα που αγοράζει όλος ο κόσμος, ενισχύοντας έτσι την οικονομία τους. η Κίνα είναι ο μεγαλύτερος δανειστής των ΗΠΑ μέσω τέτοιων ομολόγων. Δεύτερον, και μετά πολλή αμφιταλάντευση αποφάσισαν τώρα στην Αμερική να φτιάξουν ένα κρατικο-ιδιωτικό fund που να αγοράζει «τοξικά» χρηματοπιστωτικά προϊόντα. (Μια θεμελιωδώς εσφαλμένη κίνηση, γιατί δημιουργεί τεχνητή αγορά για να στηρίξει παράγωγα προϊόντα χωρίς αξία, επαναλαμβάνοντας έτσι την αιτία της κρίσης! Η ελπίδα είναι να αποτύχει αυτό το πλάνο, αν επιτύχει θάναι χειρότερα για το μέλλον). Τέλος, ενισχύουν την πραγματική οικονομία με μεγάλα δημόσια έργα, επιδοτήσεις κ.ά. Πάντως, ακόμη και με τη νέα κυβέρνηση φαίνεται να μην επιδιώκουν την υπερβολική επιβάρυνση του κανονιστικού πλαισίου για τις χρηματοπιστωτικές δράσεις – τονίζουν μόνον, και σωστά, την ανάγκη διαφάνειας.

Στην Ευρώπη του κεντρικού άξονα το μοντέλο, όπως είναι αναμενόμενο, είναι η επιβολή νέων και περισσότερων ρυθμιστικών κανόνων που να περιορίζουν την ελεύθερη αγορά. Πάντως δεν υπάρχει ενιαίος βηματισμός. Κάθε χώρα κινείται με διαφορετικό τρόπο. Η Ελλάδα είναι ιδιαίτερη περίπτωση και χρειάζεται χωριστή ανάλυση!

- Πού θα οδηγήσει τελικά αυτή η κρίση;

- Μιλήσαμε για την αναγκαιότητά της. Η πραγματική οικονομία και το χρηματοπιστωτικό

σύστημα θα πρέπει να ισορροπήσουν. Το νόημα της κρίσης είναι επίσης να επιτευχθεί μια ορθολογικότερη κατανομή πόρων και ρόλων. Ωστόσο, οι συνήθεις κρατικές παρεμβάσεις είναι αποσπασματικές και φαίνεται να εμποδίζουν αυτή την αποκατάσταση ενός υγιέστερου οικονομικού συστήματος. Η κρίση θα πρέπει να αφεθεί μόνη της να φτάσει όπου πρέπει. Η κρίση σε ένα σωστό καπιταλιστικό σύστημα αποδεικνύει την υγεία του. Όμως, πολύ σωστά πρέπει να γίνονται παρεμβάσεις για να προστατευθούν οι αδυνατότεροι. Οι παρεμβάσεις αυτές όμως, αν δεν είναι οι πρέπει, εμποδίζουν τη φυσική αποκατάσταση της κρίσης. Γνώμη μου είναι ότι τελικά θα φτάσουμε σε μια οικονομία με ακόμα λιγότερο κράτος. Η παγκοσμιοποίηση θα επιβάλλει την ελευθερία στις αγορές. (Πρόσφατο άρθρο του υπουργού Οικονομίας της Κίνας στη Wall Street Journal επέμενε σε αυτό το θέμα!). Η εξέλιξη αυτή συμβαδίζει με τις γεωπολιτικές εξελίξεις του παγκόσμιου συστήματος, αλλά αυτό είναι θέμα άλλης ανάλυσης.

- Μα σήμερα όλοι μιλούν για την ανάγκη τα κράτη να επιστρέψουν και να ελέγξουν την οικονομία...

- Ο ουσιαστικότερος και συμφερότερος έλεγχος που μπορούν να κάνουν είναι να είναι τόσο ισχυρά ώ στε να προστατεύουν την ελευθερία της ανθρώπινης δραστηριότητας από τις παραμορφώσεις της, που είναι η άγνοια, η έλλειψη πληροφόρησης, σχέσεις εξάρτησης, αδιαφάνεια, βία και απάτη. Δεν χρειαζόμαστε και δεν θέλουμε ένα Κράτος που να ανταγωνίζεται και να κατευθύνει την ιδιωτική πρωτοβουλία. Δηλαδή επιστρέφουμε στις θεμελιώδεις αρχές του κράτους, οπότε χρειαζόμαστε ισχυρό κράτος χωρίς παρεμβατισμό, ένα ισχυρό Κράτος Δικαίου, ένα Κράτος-Πλαίσιο που να εξασφαλίζει ίσες ευκαιρίες για όλους και να προστατεύει τους αδύνατους, όχι τους ισχυρούς! Εκεί μας οδηγεί φυσιολογικά η κρίση. Κάθε κρίση είναι εξυγιαντική άλλωστε, αν δεν την παραμορφώσουμε αντιμετωπίζοντάς την αποσπασματικά και συμπτωματολογικά.

(*) Δημοσιεύθηκε στη "Σημερινή".